

En rood doek, *ijnstise*. En het moet van uit de bovenhoeken naar het midden vallen, en obli-gaat even terugzwiepen.

Let wel, je kunt tot dat soort nutteloze vrag-en ook op andere manieren komen dan door je te vergapen aan potsenmakers en komedian-ten. Door in de politiek te gaan, bijvoorbeeld. Of door petunia's te kweken. Maar wat doe je eraan? Je bent nu eenmaal een theater toeschou-wer. En al was het maar omdat je jezelf niet als een Alzheimer in wording wilt beschouwen, schaf je je dus een nieuwe – iets of wat modieuze – mantel der liederdachtigheid aan. Je begint opnieuw. Je vindt je stoel tussen een nog natte reinicar-matie van jezelf en een gepubliceerde van Jo Dua. Omdat je hoe dan ook ergens de zoete hoop koestert dat er op een dag, op een avond, wel weer eens iets uit de lucht zal vallen waarbij je kritische vermogen het plotseling begeeft. Om-dat je die arme Ron Vawter *Pleased tot meet you* hoort zeggen op een manier die Tsjechov eindelijk zou hebben doen lachen en hullen tegelijk. Omdat Vétroinque Gens je demon-streert dat Donna Elvira's aria net zo goed ge-speeld als gezongen kan worden. Omdat je er-gens vier Javanese danseresjes ziet voortschrijden met een kracht die door geen veertig pantiser-troepen kan worden geëvenaard. Omdat vier jonge gasten in een achterkameretje op een on-gelooftbaar frisse manier een gesprek naspelen. Omdat je in één enkele oogopslag van een vol-slagen onbekend acteur de essentie van zesen-twintig eeuwen interpretatiekunst ziet blikken. Omdat zo iets je pakt. Omdat het je raakt. Om-dat het je ontroert. *Volla*. Zoals de eerste keer.

Meespelen

Of jarenlang theaterbezoek 'iets meebrengt voor mijn theaterervaring? Ja dus. Dat kan ook niet anders. Maar of de uiteindelijke ap-preciatie daardoor essentieel verschilt van het oordeel dat je valt over, pakweg, artistieke in-seminatie of palliatieve verzorging, is een an-dere vraag. Vanaf je tweede voorstelling schouw je willens nillens toe vanuit een voorkennis. Maar je schouwt ook toe vanuit je alsmaar op-schuivende leeftijd. Welk van beide elementen beïnvloedt je evaluatie het meest? Je veronder-stelde wijsheid of je van nature kalende sche-dia of de monitoren van The Wooster Group? Eerst eens in verzen en dan pas in de virtuoze *newspak* van Lanoye of de al even meesterlijke kindfestaal van Decor? En terwijl je dan toch creatief bezig bent met restauratie, of het niet de hoogste tijd wordt meteen ook maar het rode doek in ere te herstellen. Zodat je er ein-delijk mee kunt ophouden applaus aan te zwen-gelen als de rest van de zaal nog niet weet dat het stuk gedaan is, Hamlet tot stille gebracht en Fortinbras stevig geïnstalleerd op zijn troon.

Rijnders, tenminste blijkens zijn recent gelau-erde *Cid*. Maar je moet zelf al zo'n beetje tot je essentie herleid zijn om dat te appreciëren. En dan zijn er de (dikwijls nieuwe) gezeld-schappen waarvan je denkt: dat heb ik al eens gezien, tien avonden, tien maanden, tien jaar geleden. Een ontluichterende belevens, waar-bij je zin krijgt om de spelende garde mee te delen: waarde vrienden, het warme water is al eens uitgevonden, met name anno zovél, daar en daar. En broeken met olifantenpijpen heb-ik ook nog gedragen. En plateauzolen ook. Ten-lopemascara voor altijd het gezicht zal blij-ven van Ismene. Of Judith Malina die op haar dootie eenfje alle Brechtiaanse verveemdingstechnieken naar haar hand zette door Antigo-nes monologen eerst hypertoerleefd te spe-len in het Engels, en direct daarop sec voor te dragen in het Frans. Of scenes. Zoals die op het einde van *Maria Magdalena* waarin een dit keer bepaald hallucinante Senne Rouffaer, ge-prangd tussen zijn gewone doen en de deside-rata van de regisseur, boven zichzelf uitsteeg en een internationale klasse tentoon spreidde. In een uitzonderlijk geval zelfs een herinne-ring aan bijna niets. Aan een repliek die zo 'juist' zat dat ze blijft naklinken; of aan een *presence*: Tamia Bari, zwevend in haar witte sluiers, of Yoshi Oida, half ingezeept en roer-loos voor een camera. Of aan nog minder – af-wezigheid van spel: Edith Clever die tijdens een openbare repetitie van Steins *Agamemnon* speelde dat zij niet speelde en meteen één van de meest beklievende prestaties neerzette die ik ooit heb gezien.

Banen breken

Na verloop van tijd wordt nieuw evenwel oud. Van gevestigde gezelschappen denk je dan, helaas terecht: ze zijn zich aan het herhalen. Voor één keer ziet de toeschouwer het blij-baar vlugger dan de maker. Alles is er nog, maar alles is er tegelijk ook niet meer. Als bij een be-zoek van oude vrienden die je nog altijd en-thousiast in de armen vallen maar je eigenlijk niets meer te vertellen hebben. Die banen breken terwijl er al lang autowegen liggen (het vroe-ger zo schitterende Living Theatre in één van de pijnlijkste vertoningen ooit). Of die de zo-veelste vierkante doos hebben geconstrueerd, de zoveelste pretoriaanse wacht in Gestapo-uniform hebben gestoken, de zoveelste keer denken dat je het hele spel eigenlijk niet snapt. Er zijn er gelukkig ook andere: gezelschap-pen, theatermakers die tot een soort uitputting kunnen komen. Die een ooit nieuwe vorm tot zijn essentie weten te herleiden en zo ongetwijfeld ba-kens uitzetten voor verdere ontwikkelingen. Peter Brook is zo iemand, en wellicht ook Gerardjan

schoots gecompenseerd door voorstellingen die niet anders dan onvergetelijk kunnen wor-den genoemd. Niet toevallig die waarin beide uitersten op een of andere manier samen kwa-men. Voorstellingen in de aard van de voor-noemde, maar ook andere. Ernstige en lollige. Geëngageerde en mystieke. Utbundige en in-getogen. Dionysische en Apollinische. Estheti-serende en rommelige. Goudbestikte en blauwgebicte. In elkaar geflanste en net niet kapot geregisseerde.

Beelden ook. Van acteurs. Zoals dat ene beeld van Living Theatre dat met haar uitge-meiste mascara voor altijd het gezicht zal blij-ven van Ismene. Of Judith Malina die op haar dootie eenfje alle Brechtiaanse verveemdingstechnieken naar haar hand zette door Antigo-nes monologen eerst hypertoerleefd te spe-len in het Engels, en direct daarop sec voor te dragen in het Frans. Of scenes. Zoals die op het einde van *Maria Magdalena* waarin een dit keer bepaald hallucinante Senne Rouffaer, ge-prangd tussen zijn gewone doen en de deside-rata van de regisseur, boven zichzelf uitsteeg en een internationale klasse tentoon spreidde. In een uitzonderlijk geval zelfs een herinne-ring aan bijna niets. Aan een repliek die zo 'juist' zat dat ze blijft naklinken; of aan een *presence*: Tamia Bari, zwevend in haar witte sluiers, of Yoshi Oida, half ingezeept en roer-loos voor een camera. Of aan nog minder – af-wezigheid van spel: Edith Clever die tijdens een openbare repetitie van Steins *Agamemnon* speelde dat zij niet speelde en meteen één van de meest beklievende prestaties neerzette die ik ooit heb gezien.

Niets nieuws onder de zon

Na nog een ander verloop van tijd komt de tweede ontluichtering. De grootste. Het eerst heimelijke vermoeden en later pijnlijke besef dat die 'vernieuwing(en)' die jij ooit hebt mee-gemaakt eigenlijk ook niet meer was/waren dan de zoveelste in de rij. Dat ook jouw gene-ratie het warme water niet heeft uitgevonden. Dat er niets nieuws is onder de zon. Dat je oud wordt. Mer, in filigran, de huisbereide troost dat het verstand niet komt voor de jaren en dat je, al was het maar voor je eigen gemoeds-rust, nu drijgend de vraag moet stellen wat de jonge toeschouwer van vandaag met dat alles zou zijn, speciaal voor hem, klassieken eens niet van achteren naar voren te spelen? Eerst eens in volle bezetting en dan pas tussen de overigens prachtige meubelen van Discor-dia of de monitoren van The Wooster Group? Eerst eens in verzen en dan pas in de virtuoze *newspak* van Lanoye of de al even meesterlijke kindfestaal van Decor? En terwijl je dan toch creatief bezig bent met restauratie, of het niet de hoogste tijd wordt meteen ook maar het rode doek in ere te herstellen. Zodat je er ein-delijk mee kunt ophouden applaus aan te zwen-gelen als de rest van de zaal nog niet weet dat het stuk gedaan is, Hamlet tot stille gebracht en Fortinbras stevig geïnstalleerd op zijn troon.